

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ ДО ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ

УДК 378.147:37.036

Ревенко І. В.

В статье представлены методы педагогической диагностики уровней готовности будущих учителей гуманитарного профиля к художественно-эстетическому воспитанию подростков, использованные в процессе экспериментальной работы. Определены критерии и показатели, отражающие существенные характеристики готовности будущего учителя к художественно-эстетическому воспитанию школьников.

Ключевые слова: диагностика, готовность, будущий учитель гуманитарного профиля, художественно-эстетическое воспитание, подросток.

TESTING THE LEVELS OF THE READINESS OF FUTURE TEACHERS OF HUMANITIES FOR THE ARTISTIC -&- AESTHETIC EDUCATION OF TEENAGERS

Revenko I.

This paper deals with methods that were used during the experimental work for the pedagogical diagnostics of the readiness of future teachers of humanities for the artistic-&-aesthetic education of teenagers. The criteria and factors that show essential characteristics of the readiness of a future teacher for the artistic-&-aesthetic education of schoolchildren have been determined.

Keywords: testing, readiness, future teachers of humanities, artistic-&-aesthetic education, teenagers.

Сучасний етап розвитку системи вищої освіти в Україні характеризується процесами модернізації всіх її ланок. Реалії сьогодення окреслюють необхідність удосконалення підготовки майбутніх учителів у відповідності до вимог та запитів сучасного суспільства. В умовах конкурентної боротьби набуває актуальності проблема якості підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів, одним із шляхів розв'язання якої є організація педагогічного моніторингу цього процесу. Отже, підвищення якості підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до художньо-естетичного виховання підлітків вимагає постійного діагностування рівнів готовності студентів до такої діяльності.

Аналіз наукових праць дає можливість визначити такі напрями наукових досліджень, пов'язаних з розв'язанням вказаної проблеми: теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів (О. Абдулліна, І. Богданова, В. Гриньова, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новакова, І. Зязюн, В. Євдокимов, В. Лозова, О. Пехота, О. Попова, І. Прокопенко, В. Семиченко, С. Сисоева, В. Сластьонін, А. Троцько, Н. Хмель, О. Шевнюк та інші науковці); основи педагогічної діагностики (О. Белкін, О. Кочетов, В. Безпалько, Б. Бітінас та Л. Катаєва, В. Максимов та інші вчені); моніторинг в освіті (В. Кальней, А. Майоров та інші дослідники).

У процесі нашого дослідження було розроблено, обґрунтовано й експериментально перевірено систему підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до художньо-естетичного виховання підлітків, яка включала концептуально-цільовий, структурно-змістовий, технологічний і діагностико-корегувальний блоки.

Діагностико-корегувальний блок розробленої системи включає педагогічний моніторинг досліджуваного процесу на основі визначених критеріїв і корегування за необхідності змісту, форм і методів підготовки майбутніх учителів на основі оцінки педагогами й самооцінки студентами результативності запровадженої системи.

Проведення діагностики рівнів готовності студентів було спрямовано на вирішення низки завдань, а саме:

- з'ясувати мотивацію студентів щодо художньо-естетичної підготовки шляхом вивчення характеру естетичних потреб та професійних мотивів, виявлення художньо-естетичних інтересів, ціннісного ставлення до художньо-педагогічної діяльності;
- виявити рівень розвиненості емоційно-почуттєвої сфери особистості майбутніх учителів;
- визначити рівень знань, умінь та особистісних якостей, що характеризують готовність майбутніх учителів до художньо-естетичного виховання підлітків.

Реалізація поставлених завдань передбачала використання методів науково-педагогічного дослідження та діагностичних методик: «Вимірювання художньо-естетичної потреби» В. Аванесова, «Тип мислення» Г. Резакіної, «Діагностика естетичного розвитку особистості» Т. Барішевої, «Діагностика рівня емпатичних здібностей» В. Бойка.

Проведення дослідження вимагало визначення критеріїв та показників рівнів готовності майбутнього вчителя гуманітарного профілю до художньо-естетичного виховання підлітків, що в подальшій експериментальній роботі дозволило б отримати об'єктивну інформацію щодо ефективності розробленої системи.

Ми погоджуємося з більшістю науковців (В. Сластьонін, Л. Подимова та інші), які вважають, що критерії повинні визначатись через низку специфічних ознак, які відображають всі структурні компоненти вимірюваної якості, а також відбивати динаміку вимірюваної якості в часі. У зв'язку з цим, в основу критеріїв та показників рівнів готовності майбутнього вчителя до художньо-естетичного виховання підлітків нами були покладені змістовні характеристики структурних компонентів цієї якості, а також просування від низького до високого рівня.

Означеним структурним компонентам готовності майбутнього вчителя до художньо-естетичного виховання відповідають такі критерії та показники: 1) мотиваційно-аксіологічний (естетичні потреби, художньо-естетичні інтереси, ціннісне ставлення до художньо-педагогічної діяльності й оволодіння методикою художньо-естетичного виховання); 2) перцептивно-афективний (розвиненість художньо-естетичного сприйняття й естетичних почуттів); 3) змістово-процесуальний (наявність спеціальних знань і умінь, необхідних для здійснення художньо-естетичного виховання підлітків); 4) особис-

тісно-рефлексивний (виявлення особистісних якостей, адекватність самооцінки).

Означені критерії та показники послужили основою для розробки діагностичного інструментарію для дослідження процесу і результату підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до художньо-естетичного виховання підлітків.

На основі цих критеріїв і показників визначили загальні рівні готовності майбутнього вчителя гуманітарного профілю до художньо-естетичного виховання підлітків: високий (ґрунтовні художньо-естетичні знання, володіння методикою художньо-естетичного виховання на творчому рівні), середній (базові знання та вміння, володіння методикою художньо-естетичного виховання на репродуктивному рівні), низький (фрагментарність знань, недостатня сформованість або відсутність умінь, необхідних для здійснення художньо-естетичного виховання).

Для діагностики рівнів готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до художньо-естетичного виховання підлітків було використано такі методи науково-педагогічного дослідження: педагогічне спостереження, вивчення навчальних планів та планів виховної роботи, анкетування, усні опитування, вивчення та узагальнення педагогічного досвіду.

Метою проведеного анкетування студентів було з'ясування рівня усвідомлення майбутніми вчителями значущості художньо-естетичного виховання підлітків, розуміння необхідності спеціальної підготовки для його здійснення, рівня професійних якостей, що характеризують готовність майбутнього вчителя до художньо-естетичного виховання школярів, рівня розуміння майбутніми вчителями особливостей і змісту художньо-естетичного виховання підлітків.

Діагностика естетичних потреб студентів у сфері мистецтва проводилася за допомогою тестування. Для цього ми скористалися діагностичною методикою вимірювання художньо-естетичних потреб В. Аванесова [1].

Діагностика художньо-естетичних інтересів майбутніх учителів проводилася у вигляді анкетування та бесід зі студентами. Питання анкети передбачали з'ясування спрямованості та характеру вияву художньо-естетичних інтересів студентів.

З метою з'ясування ціннісного ставлення майбутніх учителів до художньо-педагогічної діяльності їм було запропоновано низку тверджень, з якої необхідно було вибрати те, що їм імпонувало:

- Художньо-естетичне виховання школярів є одним з найважливіших способів передачі культурної спадщини наступним поколінням.
- Художньо-естетичне виховання підлітків — це важлива складова педагогічної діяльності вчителя гуманітарного профілю.
- Художньо-естетичне виховання школярів є професійним обов'язком виключно вчителів мистецтва.
- Здійснення художньо-естетичного виховання підлітків вимагає від вчителя спеціальної підготовки.
- Готовність вчителя до художньо-естетичного виховання школярів є показником його професійної культури.
- Художньо-педагогічна діяльність дає мені можливість реалізувати власні художні здібності та духовні потреби.

· Я хочу бути готовим до здійснення художньо-естетичного виховання підлітків, оскільки це знадобиться мені в майбутній професійній діяльності.

· Я не надаю значення проблемі художньо-естетичного виховання підлітків, але я не виключаю можливості того, що відповідна підготовка знадобиться мені у майбутній професійній діяльності.

· Я не маю бажання бути готовим до здійснення художньо-естетичного виховання підлітків.

За допомогою обраних методів дослідження (спостереження, анкетування, індивідуальні бесіди, метод тверджень) було з'ясовано мотиви, що спонукають майбутніх учителів до прийняття мети художньо-естетичної підготовки.

Діагностика рівня розвиненості емоційно-почуттєвої сфери майбутніх учителів здійснювалася шляхом оцінювання сили вражень та адекватності інтерпретацій в процесі сприйняття та аналізу творів мистецтв. Студентам було запропоновано виконати такі завдання: 1) визначити систему образів твору; 2) визначити принципи побудови образів; 3) розкрити ідейний зміст твору; 4) написати есе про власні враження від спілкування мистецьким твором.

Для виявлення сформованості знань з мистецтвознавства, естетики, педагогіки та психології, що є необхідними для здійснення художньо-естетичного виховання підлітків, студентам були запропоновані відповіді на запитання тесту. Досліджуючи рівень здатності студентів до художнього та асоціативного мислення, ми скористалися методикою визначення провідного типу мислення Г. Резакіної [4].

Рівень сформованості у студентів інтелектуально-логічних умінь оцінювався за результатами виконання творчих завдань на аналогію, асоціацію, порівняння виразних засобів та художніх прийомів у різних видах мистецтв, переносу знань художньої мови одного виду мистецтва для пізнання іншого тощо.

Діагностика рівня сформованості у студентів конструктивно-проектувальних умінь здійснювалася шляхом оцінювання виконання ними таких завдань: 1) підібрати художній матеріал, визначити його виховну роль і місце в межах теми уроку; 2) скласти план уроку з використанням відібраного матеріалу; 3) скласти план роботи з художньо-естетичного виховання підлітків у позакласній діяльності.

Для визначення рівня сформованості організаторсько-комунікативних умінь студентам було запропоновано виконати такі завдання: 1) організувати в академічній групі виховний захід художньо-естетичної спрямованості; 2) підготувати та продемонструвати фрагмент уроку з використанням художнього матеріалу. Головною умовою при цьому було максимальне залучення до співпраці однокласників. Основними критеріями оцінювання було визначено комунікативні здібності, самостійність, ініціативність, творчість.

З метою визначення рівня сформованості оцінно-рефлексивних умінь у студентів ми використали тест М.Снайдера [5] та тест для визначення рівня сформованості рефлексивних педагогічних умінь [2].

Діагностичні показники рівня сформованості особистісних якостей майбутніх учителів, необхідних для художньо-педагогічної діяльності, визначалися методом узагальнення незалежних характеристик. У запропонованій викладачу, куратору шкалі були зафіксовані особистісні якості студентів (емо-

ційно-естетична чутливість, емпатійність, художня спостережливість, художньо-естетичний смак, творча уява), які оцінювалися за п'ятибальною системою (4 бали – максимальний рівень цієї якості, 3 – високий, 2 – середній, 1 – низький, 0 – повна її відсутність).

У процесі застосування цього методу залучалися ті викладачі, які добре знають студентів в аспекті означених якостей (кураторів академічних груп, викладачів, керівників творчих колективів). Додатково було використано методiku «Діагностика естетичного розвитку особистості» Т. Барішевої [3].

Отже, діагностика рівнів готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до художньо-естетичного виховання підлітків дозволила своєчасно вносити необхідні корективи на всіх етапах системи підготовки з метою визначення її результативності. Показником результативності художньо-естетичної підготовки майбутніх учителів був ступінь відповідності реального результату меті підготовки як ідеальній моделі бажаного результату засвоєння її змісту.

Література

1. Аванесов В.С. Методика измерения художественно-эстетической потребности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://doecpsy.ru/testy/diagnostika-motivatsii/5045-metodika-izmereniya-khudozhestvenno-esteficheskoj-potrebnosti.html>.
2. Аминов Н.А. Психодиагностика педагогических способностей [Текст] : претесты / Н. А. Аминов, Н. А. Морозова, А. Л. Смятеких. – Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 1994. – 221 с.
3. Барышева Т.А. Диагностика эстетического развития личности: уч.-метод.пособ. / Т.А. Барышева. – СПб.: Изд-во РГПУ им.А.И.Герцена. 1999. – 140 с.
4. Резапкина Г.В. Отбор в профильные классы. / Г.В. Резапкина. – М. : Генезис, 2005. – 124 с. (Серия «Психолог в школе»). – С. 69-73.
5. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: учеб. пособие: в 2-х книгах. / Е.И. Рогов. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – Кн.2: Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. – 480 с.

TESTING THE LEVELS OF THE READINESS OF FUTURE TEACHES OF HUMANITIES FOR THE ARTISTIC -&- AESTHETIC EDUCATION OF TEENAGERS

Revenko I.

This paper describes the methods that were used during the experimental work for the pedagogical diagnostics of the readiness of future teachers of humanities for the artistic-&-aesthetic education of teenagers. The author describes the following methods of scientific-&-pedagogical studies: polling, oral questions, method of statements, testing, performance of the creative task, and a method of the generalization of independent characteristics.

The criteria and factors that show essential characteristics of the readiness of a future teacher for the artistic-&-aesthetic education of schoolchildren, in particular developed aesthetic demands, artistic-&-

aesthetic interests, value attitude to the artistic-&-pedagogical activity, maturity of the system of artistic-&-aesthetic knowledge and skills, reflective behavior, self-rating and the maturity of aesthetic personality-related properties have been determined.

Based on appropriate criteria and factors we determined general levels of such readiness, in particular a high level (fundamental artistic and aesthetic knowledge, proficiency in the methods of the artistic-&-aesthetic education at the creative level), an average level (fundamental knowledge and skills, proficiency in the methods of artistic-&-aesthetic education at the reproduction level), and a low level (knowledge fragmentariness, insufficient development or unavailability of skills required for the implementation of artistic-&-aesthetic education).

Keywords: *testing, readiness, future teachers of humanities, artistic-&-aesthetic education, teenagers.*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Яновська Л. Г.

У статті розглядається питання підготовки майбутніх учителів історії до інноваційної діяльності.

Ключові слова: *діяльність, педагогічна діяльність, інновація, інноваційна діяльність, педагогічна інноваційна діяльність.*

В статье рассматривается вопрос о подготовке будущих учителей истории к инновационной деятельности.

Ключевые слова: *деятельность, педагогическая деятельность, инновация, инновационная деятельность, педагогическая инновационная деятельность.*

TRAINING FUTURE HISTORY TEACHERS FOR INNOVATIVE ACTIVITY

Yanov's'ka Larisa

Major trends in modern education are the transition from traditional teaching to innovation that ensures the development of the learning process history.

In the scientific and pedagogical literature the different research areas of innovation are reflected: the general and specific characteristics of the activity as the development and use of innovations (L. Danylenko, N. Klokar, I. Pidlasyy, V. Slastonin, L. Podymova), as creative activities considered in the works of F.N. Honobolina VI Zahvyazynskoho, V.A. Kan - Kalyka, A.K. Markovoyi, N.D. Nykandrova; in terms of the study of educational achievement and dissemination of good practice the innovation of teachers investigated Yu.K. Babansky, M.M. Potashnykom; as a higher degree of educational work, teaching invention (I. Isayeva, O. Kozlova, V. Kovalchuk, V. Palamarchuk, Popov) features innovative developments in contemporary education considered M.S. Burgin, V. Klarinym, S.D. Polyakovym, A.V. Hutorskym, as the